

Зима Наталія Федорівна.

аспірант Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака

ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

На будь-яких етапах державотворення, трансформації суспільного життя актуальним залишається питання захисту прав людини загалом. Діти становлять, на наш погляд, одну з найбільш вразливих категорій населення не лише в Україні, а й у цілому світі. Це стосується як мирного часу, так періоду війни чи інших збройних конфліктів.

Україні необхідно, щоб держава не стояла осторонь цих питань, оскільки, на жаль, не зменшується чисельність дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Тобто цим дітям можна розраховувати у своєму житті фактично лише на державу в аспекті їх утримання, виховання, соціалізації тощо.

Тому очевидно логічним і важливим є закріплення на конституційному рівні положень зобов'язуючого характеру для батьків, які зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття (ст. 51 Конституції України). Іншими важливими гарантіями є такі положення: «сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою»; «діти є рівними у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним», «заборонене і переслідуються будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація» «держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей» тощо [1].

Отже, демократична правова соціальна держава покликана забезпечувати захист прав дітей. Це стосується усіх дітей, конституційні норми не прив'язані до громадянства дітей чи їх батьків.

За період незалежності України, як відомо, порушені нами питання, поряд з іншими правами людини, постали не лише в центрі уваги законодавців, різних органів державної влади та місцевого самоврядування, а й науковців, правозахисних організацій тощо. Створено спеціалізовані органи, діяльність яких спрямована виключно на захист прав дитини. Яскравим прикладом є інституція Уповноваженого Президента України з прав дитини, запроваджена в Україні з 2011 року [2].

Таким чином, на наше переконання, є певні підстави стверджувати про можливість виокремлення форм захисту прав

дитини. Це своєрідне зовнішнє вираження чи оформлення встановлених процедур, спрямованих на належне забезпечення захисту юридичних способів реалізації інтересів дитини. Мається на увазі, що права та свободи дитини є юридичними способами реалізації її інтересів, тобто інтереси дитини є ширшим поняттям, ніж права та свободи, бо це претензії на соціальні блага, які не завжди охоплюються змістом прав та свобод.

На наш погляд, це певною мірою дискусійна та неоднозначна позиція стосовно розуміння прав дитини, захисту прав дитини. Форми захисту прав дитини – це якісно нове поняття, не завжди у науковій літературі можна знайти його визначення або вживання.

Одним з деяких винятків при цьому є дисертаційне дослідження Опольської Н. М. на тему «Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект)». Тут обґрунтовано дві форми захисту прав дитини, а саме:

– захист прав дитини державою або державно-правовий захист;

– захист прав дитини громадянським суспільством [3].

Так, державно-правовий захист виникає після порушення (оскарження) права дитини, закріплений у нормах права. У свою чергу, захист прав дитини громадянським суспільством передбачає утвердження непорушності прав та свобод дитини у суспільній свідомості, захист як визнаних прав дитини, так і формально не закріплених (моральних) прав.

Іноді практично ототожнюють способи і форми захисту прав дитини. Боровська Н. В., Стоцька Н. Я. зазначають, що на сьогодні найпоширенішою формою захисту прав дітей, позбавлених батьківського піклування, є сімейні форми виховання – усиновлення та дитячий будинок сімейного типу, де дитина, позбавлена батьківської турботи та любові, має можливість все це отримати [4]. Як бачимо, у даному випадку форми захисту прав дитини конкретизовані стосовно певної категорії – дітей, позбавлених батьківського піклування.

Можна, звісно, розширювати перелік таких форм захисту прав дитини, проте першочерговим завданням є визначення поняттєво-категорійного апарату у даній сфері. Адже складно виокремлювати ті чи інші види форм захисту прав дитини, критерії їх класифікації, механізм реалізації тощо, не з'ясувавши визначення основоположних категорій. Такими, зокрема, є права дитини, захист прав дитини, форми захисту прав дитини.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: *Указ Президента України* від 11 серпня 2011 року № 811 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011>
3. Опольська Н.М. Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект). Автореф. дисерт. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень./Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2010. 24 с.
4. Боровська Н. В., Стоцька Н.Я. форми захисту прав дітей, позбавлених батьківського піклування http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=408.
5. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

Камінська Наталія Василівна,
професор кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ НОВЕЛІЗАЦІЇ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ПОШТОВХ ДО ЗМІНИ СВІДОМОСТІ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЧИ НОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВЛАДИ

Як відомо, ще у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року закріплено, що Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя [1].

Згодом на конституційному рівні визначено українську мову як єдину державну мову в Україні, держава покликана забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України (ст. 10). Незважаючи на такий статус державної мови, в Україні